

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Didaci Covarrvvas A Leyva Toletani Episcopi Segobiensis
... Opera Omnia**

**Covarrubias y Leyva, Diego de
Antverpiae, 1610**

De sponsaliorum effectu & vinculo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-96556](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-96556)

netur, temerarium esse, & minimè obligare, cum sit in dispendium salutis eterne, & foueat peccatum mortale, quod committeretur, si promissio prior non seruaretur, nec aduersatur Innoc. ibi, quia ipse dicit seruandū iuramentū, & priori promissioni satisfaciendū esse, vbi innuit, non esse omnino priorē promissionē violandā, vt secundū iuramentum seruetur: sed iuramentum seruandū esse, quando id non obuiat directe prioris promissionis satisfactioni, casu quo illis satisfiat, si id, quod interest, solnatur. & hunc ego opinor esse sensum Inno. ex Anto. Abb. & Henr. ibi, quamuis Inno. verbis Innoc. mordicus adhærens aliter sentiat.

Ex his opinio glo. in d. c. de illis. erronea est, dum dicit, sponfos, qui promiserunt coniugalem consensum sine iuramento, non esse compellendos à iudice matrimonium contrahere: id etenim falsum est, tametsi idem asserat Contra. Lagus in *Methodica iuris, tit. de nuptiis*.

Secundo, hinc constat perperam dubitasse Abbatem in cap. *requisuit. de sponsa. an peccet sponsus, qui ex sponsione non vult coniugalem contractum, quem promisit perficere*. Est enim hæc dubitatio iuris naturalis, diuini, & humani principijs maxime aduersa.

Nec refragatur his, quæ modo diximus, text. ille memorandus in d. cap. *requisuit. ex quo constat, non esse ab Ecclesia cogendos sponfos, promissum consensum præstare*, in cuius interpretatione illud animaduerto ex Hostien. Anto. & Præposi. in cap. *fin. de sponsa. duo. Abbas & Præposi. in cap. is qui q. fidem. de spon.* Ecclesiam nec velle, nec posse matrimonium aliquod constituere sine consensu eorum, qui coniungendi sunt, quia impediretur finis ad quem tendit matrimonium, si aliqui ab Ecclesia inuiti coniungerentur: inuitis etenim coniugibus, non bene preceperent procreatio atque educatio prolis. item inuiti sic copulati ad alios coitus fornicarios libenter accederent: atque illa animorum societas omnino cessaret. quare constat, ab Ecclesia tale matrimonium sine consensu iniungi non posse. quod probat efficaciter Franciscus à Victoria, religione, quam ex diui Dominici instituto proficitur, insignis, ac eruditione egregia inter primarios sacre Theologiæ professores censendus: is, inquam, in relectione, quam Salmantica de matrimonio contractu differuit, assertionē hanc pluribus rationibus veram esse ostendit: eandem probat Dominicus Sotus in 4. *sentent. distin. 27. quest. 1. artic. 2.* Ecclesia ergo id statuit, vt sponsi admonerentur, ac censuris Ecclesiasticis cogentur, promissum coniugalem consensum præstare. vt in cap. *ex literis S. Sylua. de spon.* sed cum libera debeant esse coniugia, neque à iudice metus inferri debeat sponsis, ne eorum consensu auferatur, oportet vt hæc sit moderata coactio, vnde si iudex videat sponsum ita oblinatum esse, vt liberè consentire coniugio nolit, potius monitione vti debet quàm exactissima coactione, ex qua consensus sequitur nec liber esset, nec verè dici consensus posset, saltem ad huiusmodi sacramentum, atque difficiles infelicesque exitus è talibus nuptiis euenire par esset: hæc enim vitanda sunt, quemadmodum Papa in dicto capitulo *requisuit*, iudicibus Ecclesiasticis iniungit, ne forte eorum auctoritate, atque indiscreta coactione matrimonia, quæ nulla sunt deficiente consensu, adulteria forent, vt optimè explicat Fortun. in cap. 1. de pact. numer. 30.

6. Ex quibus consequens est quod si sponsus, qui liberè sponsalia contraxit, metu compellatur illum consensum coniugalem præstare, matrimonium erit nullum ipso iure, quod Abbas notat in d. c. *requisuit*. & Fortun. in d. num. 30. qui idem repetit in tract. de vlt. sine. illat. 2. col. 12. dicens ad hoc esse decisionem *Singularē in d. c. requisuit*.

7. Secundo subinfertur, Ecclesiam quandoque tolerare minus malum præsens ob euitandum maius malum futurum, quod verisimilibus coniecturis speratur. probatur in dict. cap. *requisuit*. quem textum ad hoc dicit *Singula. Ioan. Lupi in cap. per vestras. §. 18. num. 16. optimus textus in cap. inter opera. de spons.* vbi Ecclesia Meretrices tolerat, ob euitandam promiscuam luxuriam in republica, foedissimasque coniunctiones: tametsi meretrices esse, & eas nos accedere mortale peccatum sit. cap. *meretrices. 22. quest. 4.* etiam si ipsa meretrix soluta sit, & qui ad eam accedit à coniugio, ordine, ac religionis, seu castitatis voto, liber sit: simplex enim fornicatio mortale peccatum est, & iure naturali verita, vt probat Thom. 2. 2. *quest. 154. artic. 1.* & Fortun. in d. c. *requisuit. quest. 1. artic. 1.*

mian. lib. 6. cap. 23. gloss. per textum ibi, in *clemen. ad nostram. de hered. ad fin. Ioan. à Medina de resit. questio. 19.* nam & hæresis esset asserere fornicationem, etiam simplicem, non esse peccatum mortale, quam heresim egregie conuincit Alph. de Castro, vir acutissimo ingenio, ac præsigni eruditione præditus, lib. de hæresibus, in dictione, *coitus*. His etiam suffragatur Aug. *Homil. 49.* à Gratiano relatus in cap. *audite. 34. distin. idem demique August. in sermonibus de tēpore, dominica. 22. sermo. 2.* quia in re audacter nimis nostrates loquuntur, dum Bar. in l. *penult. ff. de concubi. Alexan. in l. ex factio. §. si quis rogatus. num. 13. ff. ad Trebel. & Anton. Rossel. in tract. *legit. lib. 1. col. 5.* asserunt, simplicem Concubinatū iure naturali legitimum coitum esse, ad differentiam adulterii, incestus, & coitus contra naturam, qui illegitimi complexus dicuntur, etiam iure nature: relictus enim dicerent, simplicem concubinatū lege ciuili non puniri: maxime quia etiam iure ciuili simplex fornicatio est illicita, quamuis cum concubina, text. in cap. *1. de filiis nat. ex mari. ad Morgan. contra d. Illud tamen adnotare libet, à canonibus antiquis veras vxores dici quandoque concubinas, eo quod absque dotalibus instrumentis, ceterisque solemnitatibus, à iure ciuili introductis, fuit coniugium celebratum. quod Grati. probat in cap. *omnibus. & cap. 1. de sep. 34. distin. quæ iura inter prima Memorabilia retulit Cotel. Cotta in dict. vxores. sacra autem scriptura eas feminas, quas sancti patres præter proprias vxores carnaliter cognouerunt, easque in contubernio veluti vxorum ancillas reuenerant, promiscuè appellat vxores, vel concubinas: veras tamen vxores præcedenti nuptiarum solemnitate coniunctas, numquam concubinas nominauit, auctore Angu. lib. 1. *questionum. super Genes. cap. 19.* & Magistro in 4. *distin. 23.* explicat idem Aug. lib. 16. de *Ciu. Dei. cap. 34.* scribens, Cethuram Abraham vxorem peculiari mysterio dici concubinam. *Genes. cap. 25.* Etenim auctore Thom. in *distin. 33. quest. 1. artic. 3.* ad 3. vbi cunquē in veteri Testamento legitur, aliquos sanctos viros concubinas habuisse, oportet dicere, eas illis fuisse matrimonio iunctas, & tamen aliquo modo concubinas dici, quod aliquid habebant de ratione vxoris, & aliquid de ratione concubina. Nam secundū quod matrimonium ordinatur ad suum principale finem, qui est prolis procreatio, sic erant vxores. Sed secundum quod ordinatur ad secundarium finem, qui est dispensatio familie, & mutua communicatio operum viri & vxoris, & simul cohabitatio: sic vxores non erant, quæ primæ vxori accedebant, sed concubina appellabantur, quasi simile aliquid habentes cū concubina, in hoc scilicet, quod poterat eici à lecto, & à domo, sicut illa, quæ verè est concubina. Vnde & de Agar dicitur per Saram ad Abraham: Eice ancillam hanc, & filium eius: quam tamen prius dederat ipsa viro suo vxorem. Talis dicitur fuisse Bala ipsi Iacob. *Gen. cap. 35.* sic & doctissimus Aloisius Lippomanus super *Genes. cap. 22.* inquit, concubina olim erant: non illegitime & fornicarie, sed vxores minime principales, quarum filiis non debebatur hereditas, nec æqualis honor, non sacerdotium, non primogenitura: munera tantum recipiebant, & mutua se charitate complectebantur, sese iuuabant. Hæc Aloisius. Alibi & frequentius concubina dicitur mulier domi in contubernio retenta. cap. *non omnis. 22. questio. 2.* atque eodem pacto iura ciuilia Pandectarum, quæ de concubinis loquuntur, intelligenda sunt: erat enim apud veteres concubina nomen honestum, cum ea loco vxoris haberetur, etque citra criminis notam: vxor autem minimè dicebatur, quia non fuisset solenniter ducta, ex Iuriconsulto, in l. *Masurius. ff. de verb. significat.* vbi hoc ipsum notat Alciat. Ecclesia igitur, ac totius Christiani orbis Catholici Principes Lupanaria permittunt, non quod illud peccatum approbent, sed vt adulteria, incestus atque alia luxuriæ crimina compescant. Nam & diuus August. lib. 2. de ordine, scribit: Tolle Meretrices de mundo, & Sodomitotus efficietur reprobis, quem Thom. citat 2. 2. *quest. 10. artic. 11.* idem Thom. de regim. prin. cap. 13. tribuit hoc Aug. lib. 13. de *Ciu. Dei.* Sed & ipse Aug. lib. 14. de *Ciu. Dei. cap. 18.* dicit, terrenā ciuitatem licitum fecisse scortorum vsum. Idem Ioan. Eekius proficitur in *Homil. 1. super cap. 7. Matth.* in festo diuæ Magdalene. Hi: adde quæ de locantibus proprias domus publicis meretricibus, ut lupanaria sint, scribit Iuriconsultus. in l. *ancillarum. ff. de perit. here. & de ipis meretricibus Dom. Sotus. in 4. sen. distin. 12. quest. 1. artic. 6.* Hinc Solon Atheniensis, prius emptas meretrices inuenturi cōp. rauit vt effuso illic***

notavit Ludo. Caelius, lib. 8. lectio. antiq. cap. 4. & Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 1. & Alciat. in d. l. Masurinus. Potest hoc comprobari ex c. duo mala. 13. dist. 5. & ex Arist. lib. 5. Ethic. cap. 3. quo in loco inquit: minus malum boni vicem habere, si maiori malo comparetur. Nec sequitur, hoc fit, & tamen nec lege civili, nec canonica punitur, ergo est licitum: hanc enim collectionem destruxit text. Sing. in lat. si quis. §. diuus autem Marcus. ff. de relig. & sumpt. funer. quem dixit notabilem Bald. in l. 3. C. de sac. Eccl. & singu. idem Baldus. conf. 15. in 1. volu. & Andr. Tiraq. de iure matr. l. conubiali. 8. optima gloss. in c. denique. 2. dist. poteratque hæc nostra interpretatio pluribus aliis similibus adductis reddi fortior: quæ omittimus, ne præscriptum nobis limitem transgrediamur. Illud tamen obiter adnotamus, aliud esse, offerre materiã minoris mali, aliud, inducere ad minus malum, vt maius euitetur. Illud etenim licet, hoc vero peccatum est: cum non sint faciẽda mala vt eueniant bona, nec minora mala, vt maiora euitentur. Nec enim Loth, offerendo filias suas abufui impiorum, & offerendo materiã minoris mali, induxit impios, nec filias ad stuprum. Hoc etenim illi nec licuisset, secundum Caiet. 2. 2. quæst. 78. art. 4. qui Loth a peccato excusat, autoritate Petri Scribentis, 2. Epist. c. 2. Loth virum iustum à nefandorum iniuria liberatum fuisse à Deo. idem ex Ambrosio, Chrysostomo, & Augustino probare conatur Ioan. Arboreus, lib. 10. Theophsia cap. 2. Sic & Gen. cap. 37. Iudas obulit fratribus materiã minoris mali: nempe venditionem Ioseph vt euitaret maus: occisionem inquam illius, quo consilio visus fuerat Ruben, qui eodem animo euitandi homicidiũ eisdem fratribus dixit: non occidamus eum, sed proiciamus in cisternam veterem. His addenda sunt quæ tradit Augustinus in lib. 10. de mendacio, cap. 18. Et lib. contra manducium, cap. 7. & 9. [Cogere autem fœminas, & in fornicem detrudere, vel inuitẽ iu quibuscunq; copiam facere, improbum est, etiam si lege lata id in pœnam delicti ab eis commissi fiat. Quod alioqui lege Romana statutum, Theodosius Imperator improbauit teste Socrate, lib. 5. histor. Eccles. c. 18.] Multa de meretricibus, hac in re quam tractamus post quartam huius operis editionem scribit ac refert Cladius Spenceus, lib. 3. de continentia, c. 3. & 4.

S. PRIMVS.

In quo de coitu medio inter sponsalia & matrimonium agitur, eiusque effectu.

SVMARIA.

- 1 Quæ ratione sponsalia, seu carnalis copula, matrimonium efficiantur.
- 2 Præsumptionem matrimonii ab ecclesia inducunt, ex copula post sponsalia secuta, iuris & de iure ceteri.
- 3 Confessio probat aduersus præsumptionem iuris & de iure.
- 4 An confessio in causa matrimoniali sit probatio legitima & n. 6.
- 5 Delicti iuramenti in coniugali controuersia an sit admittenda, an non? & num. 7.
- 6 Iuramentum suppletorium non deserit in matrimoniali causa, habenti simplicem probationem.
- 7 Confessio minime est admittenda contra præsumptionem consensus coniugalis ex coitu procedentem.
- 8 Indirecta probatio aduersus præsumptionem admittenda est.
- 9 Ex coitu cum sponsa matrimonium præsumitur, etiam si sponsa ab alio quã sponso cognita fuerit.
- 10 In conscientia foro defectus consensus assertionem ipsius consentientis probatur: atque ideo non indicatur matrimonium ex copula, quæ sponsalia subsequitur.
- 11 Matrimonium vt sine consensu fiat ecclesie efficere non potest.
- 12 In dubio certius & melius eligendum.
- 13 Contractus duobus sponsalibus, secunda in matrimonium transiunt per carnalem coitum.
- 14 Coitus prædictam matrimonij præsumptionem inducit, etiam si metu conditionali contingat.
- 15 Vir opprimi à femina carnaliter non potest.
- 16 Coacta voluntas qualiter voluntas sit, atque imbi explicatur tex. in cap. merito. 13. q. 1.
- 17 Inuita que.
- 18 Coitus, sponsalia præcedens, nil conducit ad coniugalis consensus præsumptionem.
- 19 Per osculum post sponsalia datum sponsa lucratur dimidiam partem donationis sponsalitiæ. & lex regia Tauri explicatur.
- 20 Matrimonium per copulam consummatum, non potest dissolui per dispensationem Papæ.
- 21 Matrimonium minime censetur, nec dici potest consummatum, propter copulam præcedentem.
- 22 Optimum interdictum ad c. 2. de conu. conjugat.
- 23 Carnalis contractio cum sponsa, etiam incerta, coniugij præsumptionem inducit.
- 24 Præsumptio dissensus non impedit dictam præsumptionem oriri.

27 Nexius copule hanc præsumptionem minime inducit.

28 Conatus copule circa sponsalia iuris interpretatione de futuro, verbis tamen presentibus, an aliquid operetur.

Nunc agendum est, qualiter sponsalia in matrimonium transeant. & in primo constat, sponsalia in coniugium transire per carnis copulam: quæ post ipsa sponsalia inter sponfos contingit. cap. veniens. in 2. de spons. cap. is qui fidem. eod. tit. non ex eo quod canones velint sine nouo consensu coniugali, ex sola copula matrimonium inter sponfos decernere, sed quia Ecclesia præsumit ex illa carnali coniunctione consentum coniugalem: quam præsumptionem merito canones statuerunt ex præmissa consensu coniugalis promissione, & simul ne dicamus copulam illam carnalem esse mortale peccatum: quod dubio procul dicendum esset, nisi in sponsum & sponfam animarum affectio coniugalis, præsentis consensu, daretur: nec præsumendum delictum est. l. merito. ff. pro socio. l. Quintus. ff. de donat. inter virum & vrum. iustis igitur rationibus Ecclesia præsumit sponsum, carnaliter ad sponfam accedentem, præmissam promissionem ad effectum, deducere, potius quam crimen velle committere, ad eam fornicario affectu accedendo.

Ex quibus plurima deducenda sunt, & primo, Ecclesia ita vt vrgentem hanc præsumptionem iudicasse, vt supra ca, tanquam super certo consensu statuerit: & ideo præsumptionem hanc iuris & de iure censemus, ex gl. in d. c. u. qui fidem. Communiter recepta per tex. ibi gloss. in c. ferrum. 50. distincti. notatur. in l. siue possideris. C. de probat. Abbas & Feli. in c. quanto. de præsumpt. Alciat. in tract. de præsumpt. in prim. quo fit, vt in contrarium probatio non admittatur. vt in dict. c. is qui fidem. probatur & in l. antiquæ. C. ad Velleia. & in l. si. C. ad Marc. edo.

Secundò quamuis contra præsumptionem iuris, & de iure probatio per confessionem eius, pro quo ius præsumit, recipienda sit, iuxta gloss. in l. in contractibus. vers. nullo modo. Cod. de non nume. pecun. quam conclusionem repetit idem Accursus in auth. de equalis. dori. §. aliud. vers. scribat. & dicit Singul. Alex. in l. 1. §. si is qui quadraginta. ff. ad Trebell. & idem in l. à Diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iudi. Lanfr. in c. quoniam. de proba. num. 40. Bald. No. uel. de dor. 6. parti. principali. prim. leg. 2. & Corset. in singu. verb. sentent. Bart. etiam eam sequitur in authen. sed iam necesse. Codic. de donatio. ante nupt. a quibus & aliis, qui ad idem citari poterant, hoc Communiter receptum est: aduersus tamen hanc canonis præsumptionem probatio non admittitur, etiam per confessionem illius, qui pro matrimonio contendit. quod notant Abb. & Docto. Communiter in dict. cap. is qui fidem. Feli. in c. quanto. de præsumpt. num. 3. Alciat. in tract. de præsumpt. 2. par. nu. 9. à quibus illa ratio traditur: quia in matrimoniali causa non statur confessioni litigantis, & super eo de eo qui cognoscit. conf. vxor. sue. quæ mihi non placet ex eo, quod licet confessioni litigantis contra matrimonium credendum non sit, tamen confessioni illius qui contendit matrimonium esse contractum, & valuisse, stari debet aduersus ipsum matrimonium gloss. in cap. attestaciones. de despons. impu. in verbo. euasisse. quam ibi Abba. & Ravenna dicunt singul. & Roman. singu. 614. notant Hostiens. Abb. & Doct. in c. penult. de raptor. non enim est præsumendum quenquam sine causa sibi ipsi contradicere. Hæc tamen conclusio non omnino recipienda est: non enim vindicat sibi locum, quando esset præsumptio aliqua collusionis inter litigantes. ita Hostiens. Abb. & Preposin. d. c. attestaciones. qui omnes tenent plurimum in hoc valere iudicis arbitrium. quod notat Brunel. in tract. de spons. quæst. 29. pro quo est optima gloss. quam ita intelligunt Hostiens. Abb. & docto. in c. penult. de raptor. ex qua constat confessioni in præiudicium matrimonij standum esse, quando fit ab vtroque coniuge, & eam fama coadiuuat. Secundo non procedit, quando ex illa confessione alii, qui in eadem causa non litigat, fieret præiudicium: vt notat Areti. consil. 13. col. 5. & 6. sentit Abb. in c. mulieri. de iur. iuran. si dum afferit in causa matrimoniali non esse deferendum iuramentum actori ab ipso reo, nec reo ab actore, etiam si nullæ essent aliæ probationes, quando ex hoc iuramento posset præiudicium alii quam deferenti, inferri: cum ille, qui non detulit, contendat cum altero ex litigantibus matrimonium contraxisse vel contractum non tenuisse: si enim ex delatione alter iuraret pro matrimonio, & istud iuramentum teneret: tertius, qui pretendit matrimonium cum litigante contraxisse, maneret aliquo pacto elusus: sic etiã Rex Arthurus iuramentum fieret contra matrimonium: & tamen non operum cum altero ex liti-